

Η ορολογική ασάφεια των οικονομικών κειμένων ως μεταφραστικό πρόβλημα

Παναγιώτης Ι. Κελάνδριος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ορολογική ασάφεια των οικονομικών κειμένων οφείλεται στο ασαφές των ορίων της γλώσσας των οικονομικών επιστημών καθώς και στο γεγονός ότι στην οικονομική δραστηριότητα συμμετέχουν ανομοιογενή κοινά, ειδικά και μη ειδικά, ακόμη και όταν οι συμμετέχοντες σε αυτήν ανήκουν στον ίδιο χώρο όπως είναι, παραδείγματος χάριν, η περίπτωση μιας επιχείρησης ή μιας τράπεζας. Η ασάφεια σε επίπεδο δήλωσης συνιστά μεταφραστικό πρόβλημα, η επίλυση του οποίου είναι συνάρτηση παραγόντων όπως το γνωσιακό απόθεμα του μεταφραστή και η κατανόηση της μεταφραστικής εντολής. Στο κείμενό μας θα επιχειρήσουμε να διακρίνουμε διάφορες περιπτώσεις ορολογικής ασάφειας και να δείξουμε ότι το συγκεκριμένο μεταφραστικό πρόβλημα μπορεί να αντιμετωπισθεί όχι με κάποιο μοντέλο αλλά με την τοποθέτηση του κειμένου αφετηρίας και του κειμένου υποδοχής στα γλωσσολογικά πλαίσια εντός των οποίων λειτουργούν.

The terminological vagueness of the economic texts as a translation problem

Panayotis I. Kelandrias

SUMMARY

The terminological vagueness of the economic texts is due to the difficulty to define the boundaries of the language of economics as well as to the inhomogeneous speaker's groups in economic communication, even when these groups belong in the same working environment, such as an enterprise or a Bank. The denotational vagueness is a translation problem whose solution depends on the translator's knowledge background and the understanding of the translation assignment. We shall try to distinguish various cases of terminological vagueness and show that this problem cannot be addressed with translation models but, rather, when both the source-text and the target-text are embedded in the languacultural framework where they function.

0 Εισαγωγή

Προτού προχωρήσουμε στην εξέταση της ορολογικής ασάφειας των οικονομικών κειμένων ως μεταφραστικού προβλήματος, οφείλουμε να προσδιορίσουμε τις δύο έννοιες με τις οποίες θα ασχοληθούμε, ήτοι τι εννοούμε ομιλώντας περί 'μεταφραστικών προβλημάτων'

και περί 'ορολογικής ασάφειας'. Οφείλουμε επίσης να διευκρινίσουμε τι εννοούμε όταν ομιλούμε περί οικονομικών κειμένων και γλώσσας της οικονομίας. Κατόπιν, θα εξετάσουμε σε ποια κατηγορία μεταφραστικών προβλημάτων εντάσσεται η ορολογική ασάφεια, πώς εκδηλώνεται στα οικονομικά κείμενα και με ποιόν(ποιους) τρόπο(ους) μπορεί να αντιμετωπισθεί από τον μεταφραστή. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι το ζήτημα της αντιμετώπισης/επίλυσης των μεταφραστικών προβλημάτων θα εξετασθεί υπό το πρίσμα των λειτουργικών περί μετάφρασης προσεγγίσεων και, συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη την επικοινωνιακή λειτουργία του κειμένου υποδοχής και τον επικοινωνιακό σκοπό τον οποίο καλείται να εξυπηρετήσει.

1 Μεταφραστικά προβλήματα ή μεταφραστικές δυσκολίες;

Πάρα πολύ συχνά, η έννοια 'μεταφραστικό πρόβλημα' συγχέεται ή/και ταυτίζεται με την έννοια 'μεταφραστική δυσκολία'. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα αισθητό στην αίθουσα διδασκαλίας, όταν κατά την αξιολόγηση και ανάλυση του κειμένου αφετηρίας¹ (ως πρώτο βήμα της μεταφραστικής διαδικασίας) οι φοιτητές τείνουν να θεωρούν το προς μετάφραση κείμενο 'εύκολο' ή 'δύσκολο', συνήθως ανάλογα με το βαθμό κατανόησης των δηλουμένων στο κείμενο. Πρόκειται για μια άκρως φυσιολογική και λογική αντίδραση, αναμενόμενη, θα λέγαμε, από εκπαιδευόμενους μεταφραστές, η οποία όμως μας δίνει το βασικό διαφοροποιητικό στοιχείο μεταξύ μεταφραστικής δυσκολίας και μεταφραστικού προβλήματος. Ο βαθμός κατανόησης των δηλουμένων ενός κειμένου από τον μεταφραστή, με άλλα λόγια η δυσκολία ή η ευκολία κατανόησης ενός κειμένου, δεν απορρέει από το ίδιο το κείμενο αλλά από το απόθεμα γνώσεων του μεταφραστή σε σχέση με το θέμα που πραγματεύεται το κείμενο (πρβλ. Stolze 2003: 61). Άλλο ένα στοιχείο που κάνει το κείμενο να φαίνεται 'εύκολο' ή 'δύσκολο' είναι η κλίση ή η προτίμηση των εκπαιδευόμενων μεταφραστών προς συγκεκριμένα είδη κειμένων, παράγοντες που προσδιορίζουν το είδος της σχέσης που θα αναπτυχθεί μεταξύ μεταφραστή και κειμένου (πρβλ. Cormier 1990: 177).

Η εξάλειψη ή, τουλάχιστον, η άμβλυση των μεταφραστικών δυσκολιών είναι δυνατόν να επιτευχθούν με την ενίσχυση των διαπολιτισμικών, κειμενικών, αντιπαραβολικών κειμενικών ικανοτήτων του μεταφραστή, με την παροχή συγκεκριμένων μεταφραστικών οδηγιών και γνώσεων επί του πραγματευόμενου από το κείμενο θέματος (πρβλ. Παριανού 2009: υπό έκδοση). Τουναντίον, τα μεταφραστικά προβλήματα απορρέουν από το ίδιο το κείμενο.

¹ Σύμφωνα με την διδακτική πρόταση της Christiane Nord (2001: 62-3).

Μπορεί να είναι πραγματολογικής φύσης (με αφητηρία την επικοινωνία μεταξύ του αποστολέα και του δέκτη, το χρόνο, τον τόπο και τον πολιτισμό), να περιλαμβάνουν τις νόρμες και τις υφολογικές συμβάσεις σχετικά το είδος του κειμένου, οι οποίες διαφέρουν από τη γλώσσα αφητηρίας στη γλώσσα υποδοχής, να αφορούν σε ενδοκειμενικούς παράγοντες (λεξιλόγιο, σύνταξη κ.λπ.) ή να οφείλονται σε λογοπαίγνια, γλωσσοπαίγνια, νεολογισμούς κ.λπ. (πρβλ. Nord 1991: 28 κ.έ.). Τα μεταφραστικά προβλήματα συνεχίζουν να παραμένουν προβλήματα ακόμη και όταν ο μεταφραστής γνωρίζει πώς να τα αντιμετωπίσει με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα. Σε αντίθεση με τις μεταφραστικές δυσκολίες, οι οποίες είναι υποκειμενικές, τα μεταφραστικά προβλήματα είναι αντικειμενικά ή, τουλάχιστον, διυποκειμενικά.

Η μεταφορά της ορολογίας (στην περίπτωση μας της οικονομικής ορολογίας), συνεπώς, είναι μεταφραστικό πρόβλημα ενδοκειμενικής (εφόσον εκδηλώνεται στο λεξιλόγιο του κειμένου) και πραγματολογικής φύσης (εφόσον η ορολογία του κειμένου εξυπηρετεί την επικοινωνία μεταξύ πομπού και δέκτη σε συγκεκριμένο χρόνο, τόπο και πολιτισμικό περιβάλλον).

2 Γλώσσα της οικονομίας και οικονομικά κείμενα

Η μελέτη της γλώσσας των οικονομικών επιστημών ανάγεται στις αρχές του 20^{ού} αιώνα με την καθιέρωση μιας ανεξάρτητης, σχετικής με τις οικονομικές επιστήμες γλωσσολογίας, βασικός στόχος της οποίας ήταν η εκπαίδευση και επιμόρφωση των επιστημόνων του κλάδου. Είναι χαρακτηριστικό το ότι την εποχή εκείνη δεν υφίστατο παρόμοιος επιστημονικός κλάδος για τις άλλες ειδικές επιστήμες. Αιτία για την εμφάνιση αυτού του εξειδικευμένου κλάδου της γλωσσολογίας ήταν ο όλο και περισσότερο πολύπλοκος χαρακτήρας των εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών και η ανάπτυξη των θεωρητικών και εφαρμοσμένων επιστημών. Ωστόσο, η σχετική με τις οικονομικές επιστήμες γλωσσολογία δεν κατόρθωσε να παραγάγει εμπειριστατωμένα αποτελέσματα. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ξεκίνησε μια νέα προσπάθεια επιστημονικής προσέγγισης, η οποία ενέταξε τη γλώσσα των οικονομικών επιστημών στο πλαίσιο της έρευνας των ειδικών γλωσσών, όπως και τις υπόλοιπες επιστημονικές γλώσσες. Σε αντίθεση, όμως, με κάποιες άλλες ειδικές γλώσσες, η γλώσσα των οικονομικών επιστημών δεν ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη θεωρητική έρευνα και δεν έγινε δυνατόν να οριστούν με ακρίβεια τα όριά της. Αυτό οφείλεται σε δύο λόγους.

Ο πρώτος λόγος είναι ότι οι ίδιοι οι οικονομολόγοι, όπως παραδέχεται ο Liptman (2002: 1), δεν ενδιαφέρθηκαν σχεδόν καθόλου για τη γλώσσα της επιστήμης τους². Σύμφωνα με τον Grin (2004: 2), το ενδιαφέρον των οικονομολόγων για τη γλώσσα της οικονομίας άρχισε να εκδηλώνεται περί τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Η έρευνα των οικονομολόγων βασιζόταν στην αντίληψη της γλώσσας ως αιτίου και αιτιατού των οικονομικών διαδικασιών. Στις Η.Π.Α. και τον Καναδά, λόγω χάριν, το ενδιαφέρον των ερευνών εστιάσθηκε, κυρίως, στον τρόπο με τον οποίο οι γλωσσικές μεταβλητές επηρέαζαν τις οικονομικές, όπως, παραδείγματος χάριν, το πώς η γνώση μιας ξένης γλώσσας θα συνέβαλλε στην αύξηση των κερδών των επιχειρήσεων. Άλλες μελέτες, κυρίως στον ευρωπαϊκό χώρο, ερεύνησαν τους τρόπους με τους οποίους η οικονομία ασκούσε επιρροή στις διάφορες γλώσσες (παραδείγματος χάριν, την επίδραση του διεθνούς εμπορίου στην ενίσχυση ή την υποχώρηση ορισμένων γλωσσών)³.

Ο δεύτερος λόγος έχει να κάνει με το ασαφές των ορίων της γλώσσας των οικονομικών επιστημών, σε αντίθεση με τις φυσικές επιστήμες και την τεχνολογία (Hoffmann στο: Παριανού 2004: 380). Το φάσμα της γλώσσας των οικονομικών επιστημών είναι ευρύ και περιλαμβάνει τη γλώσσα των επιμέρους κλάδων των οικονομικών επιστημών, τη γλώσσα της οικονομικής πολιτικής, των διεθνών οικονομικών, του χρηματιστηρίου, του εμπορίου και της βιομηχανίας καθώς και τη γλώσσα της διαφήμισης (Bolten στο: Bungarten 1992: 60) αλλά και τη γλώσσα άλλων επιστημονικών τομέων, οι οποίοι συνδέονται, άμεσα ή έμμεσα, με τις οικονομικές επιστήμες με αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων κλάδων, όπως είναι ο σχετικά νέος κλάδος της πληροφορικής με εφαρμογή στις οικονομικές επιστήμες, που αφορά όχι μόνο τα οικονομικά αλλά και την πληροφορική, το μάρκετινγκ, που εμπεριέχει στοιχεία ψυχολογίας και στατιστικής, η οικονομική του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων κ.ο.κ.

Με βάση τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η γλώσσα της οικονομίας είναι η γλώσσα με την οποία διατυπώνονται πάσης φύσεως πληροφορίες οικονομικής φύσης. Υπό αυτή την έννοια, η ορολογία δεν ταυτίζεται με την γλώσσα της οικονομίας αλλά

² Εξαιρέση αποτελεί, πάντοτε κατά τον Liptman, το έργο του A. Rubinstein (*Economics and Language*, Cambridge University Press, Cambridge 2000)

³ Στις παραπάνω έρευνες, η οικονομική ορολογία χρησιμοποιήθηκε με τη σημασία που προσλαμβάνει στο πλαίσιο, κυρίως, της νεοκλασικής οικονομικής σκέψης, οδηγώντας στην παραγωγή ενός τεράστιου corpus, το οποίο χρησιμοποιήθηκε από τον τομέα των *Economics of Language* ο οποίος συνεχίζει να εξελίσσεται μέχρι σήμερα και, φυσικά, ουδεμία σχέση έχει με τη *Language of Economics*.

αποτελεί ένα από τα στοιχεία της. Άλλωστε, σύμφωνα με την Gläser, η γλώσσα της οικονομίας εκδηλώνεται μέσα από τα ειδικά κείμενα και όχι μέσα από την ορολογία (Gläser 1998: 205). Εάν, λοιπόν, ως κείμενο θεωρήσουμε, κατ' αρχάς, τους συνδυασμούς μεμονωμένων, ανεξάρτητων γλωσσικών μονάδων, οι οποίοι, με τη σειρά τους, αποτελούν ξεχωριστές μονάδες ή ενότητες έκφρασης, προς επίτευξη ενός συγκεκριμένου επικοινωνιακού αποτελέσματος, τότε ένα *κείμενο της οικονομικής γλώσσας* ή *οικονομικό κείμενο* είναι εκείνο το κείμενο στο οποίο οι συνδυασμοί των επί μέρους γλωσσικών μονάδων διατυπώνουν και μεταδίδουν μια πληροφορία οικονομικής φύσης. Συνεπώς, ένα κείμενο της οικονομικής γλώσσας είναι ένα κείμενο το οποίο διατυπώνει και μεταδίδει πληροφορίες οικονομικού περιεχομένου. Έχοντας ως σκοπό την *ειδική επικοινωνία*, την επικοινωνία, δηλαδή, μεταξύ α) ειδικών του ίδιου ή διαφορετικών οικονομικών κλάδων και β) ειδικών και μη ειδικών (όπως, λόγου χάριν, στην περίπτωση των ενημερωτικών φυλλαδίων των τραπεζών όπου παρουσιάζονται, με γλώσσα όσο το δυνατόν πιο κατανοητή στο ευρύ κοινό, τα προσφερόμενα τραπεζικά προϊόντα) τα κείμενα της γλώσσας της οικονομίας λειτουργούν όχι μόνο μέσω του γλωσσικού τους περιεχομένου αλλά και μέσω της σχέσης τους με πάσης φύσεως εξωγλωσσικούς παράγοντες (πρβλ. Κεντρωτής 1996: 156 κ.έ.), όπως εικόνες, πικτογράμματα, διαγράμματα, σχέδια κ.λπ. Τα οικονομικά κείμενα, τέλος, περιλαμβάνουν όλα τα στοιχεία που συνυπάρχουν και πλαισιώνουν έναν πολιτισμό σε όλες του τις εκδηλώσεις, γλωσσικές ή εξωγλωσσικές εφόσον «(...) καμία γλώσσα (ακόμα και μια "νεκρή γλώσσα") δεν υφίσταται σε πολιτισμικό κενό» (Shortliffe 1969: 23).

Έτσι, μπορούμε να διατυπώσουμε την άποψη ότι ένα *οικονομικό κείμενο* είναι ένα *ειδικό κείμενο*, το οποίο περιγράφει μια συγκεκριμένη, μη γλωσσική πραγματικότητα και επιτελεί μια συγκεκριμένη και αυστηρά καθορισμένη επικοινωνιακή λειτουργία, που δεν είναι άλλη από τη μεταφορά μιας πληροφορίας οικονομικής φύσης σ' ένα ειδικό ή μη κοινό με την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια. Η επίτευξη της ακρίβειας στη διατύπωση του μηνύματος συντελείται μέσω της χρήσης της *γλώσσας της οικονομίας*, ως υποκατηγορίας της ειδικής γλώσσας, την οποία αντιλαμβανόμαστε ως επέκταση της κοινής γλώσσας και όχι ως διαφορετικό τύπο γλώσσας ή ξεχωριστή γλώσσα εντός της κοινής⁴, με όρια ενίοτε

⁴ Άλλωστε, η ειδική γλώσσα διακρίνεται από την κοινή όχι επειδή χρησιμοποιεί διαφορετικούς ειδικούς γλωσσικούς κανόνες αλλά επειδή χρησιμοποιεί πολύ περισσότερο και, από πραγματολογικής απόψεως, με πιο συγκεκριμένο και αυστηρά ιεραρχημένο τρόπο τους γλωσσικούς κανόνες της κοινής (πρβλ. Gotti 2005: 23). Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας συγκεκριμένης, αυστηρής χρήσης γλωσσικών κανόνων είναι η περίπτωση των *ελεγχόμενων γλωσσών (controlled languages)* (βλ. Παριανού 2004: 390-395).

δυσδιάκριτα λόγω της επίδρασης που ασκεί η κοινή γλώσσα στην ειδική και αντιστρόφως (πρβλ. Parianou/Kelandrias 2001: 94-97).

3 Η ορολογική ασάφεια των οικονομικών κειμένων

Όπως αναφέραμε ήδη παραπάνω, σε αντίθεση με τις φυσικές επιστήμες και την τεχνολογία τα όρια της γλώσσας των οικονομικών επιστημών είναι δύσκολο να καθοριστούν με αποτέλεσμα η γλώσσα της οικονομίας να γίνεται ασαφής. Η οικονομική ορολογία, επομένως, ως στοιχείο της οικονομικής γλώσσας, δεν είναι δυνατόν να μην χαρακτηρίζεται και αυτή από κάποιο βαθμό ασάφειας. Με τον όρο 'ασάφεια' εννοούμε τις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες ο όρος, σε επίπεδο δήλωσης, δεν πληροί το κριτήριο της ακρίβειας και της σαφήνειας. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις παρακάτω περιπτώσεις ορολογικής ασάφειας στα οικονομικά κείμενα:

1^η περίπτωση

Στην οικονομική επικοινωνία συνήθως συμμετέχουν ανομοιογενή κοινά, ακόμη και όταν οι συμμετέχοντες σε αυτήν ανήκουν στον ίδιο χώρο όπως είναι, παραδείγματος χάριν, μια επιχείρηση ή μια τράπεζα όπου παρατηρούνται τρία διαφορετικά επίπεδα χρήσης της γλώσσας: α) η γλώσσα της θεωρίας, που χρησιμοποιείται στο επίπεδο της διοίκησης και του σχεδιασμού, β) η επαγγελματική γλώσσα, που χρησιμοποιείται στα διάφορα τμήματα και διευθύνσεις της τράπεζας (δημοσίων σχέσεων, εμπορία και διαφήμιση, έρευνα και ανάπτυξη προϊόντων, έρευνα αγοράς κ.λπ.) και γ) η καθημερινή γλώσσα κατά την επαφή με τους πελάτες (Stolze 2003: 192). Παραδείγματος χάριν, σε ένα κείμενο σύμβασης χορήγησης στεγαστικού δανείου, ο όρος *στεγαστικό δάνειο* δεν γίνεται με τον ίδιο τρόπο αντιληπτός και από τους δύο αντισυμβαλλόμενους. Ο συγκεκριμένος όρος για το δανειολήπτη σημαίνει ένα χρηματικό ποσό, το οποίο του χορηγήθηκε εντόκως από την τράπεζα προκειμένου να αποκτήσει το ακίνητο που επιθυμεί και θα κληθεί να αποπληρώσει σε δόσεις καταβάλλοντας, συνολικά, ποσό υψηλότερο από το χορηγηθέν. Για το χορηγό του στεγαστικού δανείου, όμως, ο όρος σημαίνει ένα μέσο με το οποίο, μακροπρόθεσμα, θα αποκομίσει οικονομικό όφελος (είτε από τους τόκους αποπληρωμής είτε μέσω της κατάσχεσης του ακινήτου που αποκτήθηκε σε περίπτωση αδυναμίας εξόφλησης των προσυμφωνημένων δόσεων από πλευράς του δανειολήπτη). Πόσο αντικειμενικά, λοιπόν, μπορεί ένας όρος να περιγράψει την πραγματικότητα όταν αυτή δεν γίνεται αντιληπτή με αντικειμενικούς όρους και, τελικά, πόσο δηλωτικά σαφής μπορεί να είναι η οικονομική γλώσσα όταν η ίδια η δήλωση ερμηνεύεται με διαφορετικό τρόπο;

2^η περίπτωση

Μια δεύτερη περίπτωση ορολογικής ασάφειας είναι όροι που στο ίδιο κειμενικό περιβάλλον προσλαμβάνουν διαφορετικές σημασίες όπως παραδείγματος χάριν, ο όρος *security*, που στο ίδιο κείμενο μπορεί να εμφανίζεται τρεις φορές και να σημαίνει *μετοχή*, *τίτλος* ή *χρεόγραφο*. Οι λόγοι μπορεί να είναι πολλοί, π.χ. μη επιμελής χρήση της γλώσσας εκ μέρους του συντάκτη, ο συντάκτης να μην είναι φυσικός ομιλητής της γλώσσας αφετηρίας, ο συντάκτης του κειμένου να θεωρεί ότι ο(οι) αναγνώστης(ες) θα κατανοεί(ούν) τη σημασία του όρου κάθε φορά (πρόκειται για περίπτωση επικοινωνίας μεταξύ ειδικών του ίδιου κλάδου) κ.λπ.

3^η περίπτωση

Μια τρίτη περίπτωση ορολογικής ασάφειας είναι όροι των οποίων η χρήση διαφέρει ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή, όπως ο όρος *stock*, ο οποίος χρησιμοποιείται στις Ηνωμένες Πολιτείες για να περιγράψει εκείνες τις μετοχές που στην Μεγάλη Βρετανία ονομάζονται *ordinary shares* (κοινές μετοχές), ενώ στην Μεγάλη Βρετανία, ο όρος *stock* έχει τη σημασία του *fixed interest security* (χρεόγραφο σταθερού επιτοκίου). Πολλές φορές, κυρίως όταν τα κείμενα συντάσσονται από ειδικούς που δεν έχουν ως μητρική γλώσσα την αγγλική, ο όρος *stock* χρησιμοποιείται εναλλάξ με τον όρο *share*, με αποτέλεσμα οι δύο όροι να εκλαμβάνονται, λανθασμένα, ως συνώνυμοι.

4^η περίπτωση

Μια τέταρτη περίπτωση ορολογικής ασάφειας παρουσιάζεται όταν στο κείμενο της γλώσσας αφετηρίας παρατηρείται το φαινόμενο της διπλής ή πολλαπλής ορολογίας (η συνωνυμίας⁵). Παραδείγματος χάριν, οι αγγλικοί συνώνυμοι όροι *line of credit*, *credit line* και *credit limit* έχουν ως ισοδύναμο στα Ελληνικά τον όρο *πιστωτικό όριο*. Η αναγνώριση των συνώνυμων όρων στο κείμενο της γλώσσας αφετηρίας δεν είναι πάντοτε εύκολη, ιδίως όταν τα διαθέσιμα λεξικά και οι βάσεις δεδομένων ορολογίας δεν προσδιορίζουν σαφώς τη συνωνυμία.

5^η περίπτωση

Μια τέταρτη περίπτωση ορολογικής ασάφειας παρουσιάζεται όταν ο όρος στο κείμενο αφετηρίας δεν αναγνωρίζεται άμεσα ως τέτοιος, κυρίως όταν αποτελεί δάνειο από την κοινή

⁵ Παρά την αμφισβήτηση της έννοιας της ορολογικής συνωνυμίας στα ειδικά κείμενα από πολλούς γλωσσολόγους, εμείς υιοθετούμε την άποψη της Tolićkina (στο Kyrgyzko 1993:102-103), σύμφωνα με την οποία οι έννοιες 'συνωνυμία' και 'διπλή' ή 'πολλαπλή' ορολογία ουσιαστικά ταυτίζονται και δύνανται να χρησιμοποιούνται εναλλάξ εφόσον, κατά τη γνώμη μας, οι όροι 'συνώνυμος' και 'διπλός' ή 'πολλαπλός' όρος περιγράφουν το ίδιο ακριβώς φαινόμενο.

γλώσσα, όπως η περίπτωση του ρήματος *to tight (a credit)* που στην οικονομική γλώσσα σημαίνει *περιορίζω (την χορήγηση πίστωσης)* και όχι, π.χ. *σφίγγω* ή το ουσιαστικό *spending* που στην οικονομική γλώσσα σημαίνει *κατανάλωση* και όχι π.χ. *ξόδεμα*.

4 Αντιμετώπιση του προβλήματος της ορολογικής ασάφειας

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της ορολογικής ασάφειας μπορεί να στεφθεί με επιτυχία εάν ο μεταφραστής: α) δεν αναλώνεται στην αναζήτηση ισοδύναμων όρων ούτε στοχεύει κατ' ανάγκη στην παραγωγή επικοινωνιακά ισοδύναμων κειμένων στη γλώσσα υποδοχής εφόσον κάτι τέτοιο θα προϋπέθετε έναν βαθμό συμμετρίας μεταξύ των γλωσσών, ο οποίος θα καθιστούσε την ισοδυναμία δυνατή (πρβλ. Snell-Hornby 1995:16), κάτι που είναι πρακτικά αδύνατον⁶, β) κατανοεί ότι «(...) ένα κείμενο αφίξεως είναι παροχή πληροφοριών, οι οποίες διατυπώνονται από ένα μεταφραστή σε ένα πολιτισμό και μια γλώσσα αφίξεως, πληροφορίες που έχουν διατυπωθεί από κάποιον άλλο στον πολιτισμό και τη γλώσσα αφετηρίας» (Reiss/Vermeer 1984: 67), που σημαίνει ότι για να διατυπωθούν οι εν λόγω πληροφορίες, ο μεταφραστής, ως παραγωγός κειμένων, οφείλει να είναι σε θέση να διευρύνει και να εμπλουτίζει το γνωσιακό του απόθεμα, τις διαπολιτισμικές, κειμενικές, και αντιπαραβολικές κειμενικές του ικανότητες, με άλλα λόγια να κατανοεί το μήνυμα, τον πομπό του μηνύματος, τον τόπο και το μέσο εκπομπής του μηνύματος, γ) γνωρίζει τον χρήστη και τον δέκτη του μεταφράσματος του, καθώς και τις γλωσσικές και πολιτισμικές συμβάσεις που διέπουν ανάλογα κείμενα στη γλώσσα υποδοχής και δ) συνειδητοποιήσει ότι η μετάφραση των οικονομικών κειμένων (αλλά και κάθε ειδικού κειμένου, γενικότερα) δεν δύναται να ακολουθήσει κανονιστικές προδιαγραφές, τουτέστιν δεν είναι δυνατόν να υποδειχθεί ένα μοντέλο μετάφρασης οικονομικών κειμένων, το οποίο θα εφαρμόζεται αυστηρά και απαρέγκλιτα σε κάθε περίπτωση και ότι η διαχείριση των μεταφραστικών προβλημάτων, τα οποία θέτει ένα προς μετάφραση κείμενο, τόσο σε επίπεδο επιμέρους γλωσσικών μονάδων όσο και σε επίπεδο ενοτήτων έκφρασης γίνεται κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με την επιδιωκόμενη λειτουργία του μεταφράσματος στον πολιτισμό και τη γλώσσα αφίξεως.

Η συνειδητοποίηση των παραπάνω, με άλλα λόγια η γνώση του Σκοπού της κάθε φορά ανατιθέμενης μετάφρασης σε συνδυασμό με την γνώση ότι η κειμενική παραγωγή δεν συντελείται εν κενώ αλλά σε σαφώς προσδιορισμένα κοινωνικά, πολιτικά και πολιτισμικά

⁶ Σύμφωνα με τον Sapir «(...) δεν υπάρχει ποτέ περίπτωση δύο γλώσσες να είναι τόσο όμοιες ώστε να θεωρηθούν ότι αντιπροσωπεύουν την ίδια κοινωνική πραγματικότητα» (1956:69) ενώ, πρόσφατα, ο Pygm διαπιστώνει ότι «[δ]εν υπάρχει σχέση ισοδυναμίας 1:1 στο χώρο των φυσικών γλωσσών» (Pygm 2006:2).

πλαίσια, μπορεί να τον βοηθήσει όχι μόνο να εντοπίζει τις ασάφειες του κειμένου αφετηρίας αλλά και να τις εξομαλύνει στο κείμενο υποδοχής (εάν η μεταφραστική εντολή του το επιτρέπει) με αποτέλεσμα να παράγει 'λειτουργικά' κείμενα, κείμενα δηλαδή που καλύπτουν τις επικοινωνιακές ανάγκες που οδήγησαν στην μετάφρασή τους.

5 Βιβλιογραφία

- [1] Bolten, Jürgen, "'Fachsprache' oder „Sprachbereich'? Empirisch-pragmatische Grundlagen zur Beschreibung der deutschen Wirtschafts-, Medizin- und Rechtssprache", Bungarten, Theo (Hrsg.), *Beiträge zur Fachsprachenforschung. Sprache in Wissenschaft und Technik, Wirtschaft und Rechtswesen*, Tostedt, Attikon, 1992, σσ. 57-72.
- [2] Cormier, Monique C., "Proposition d'une typologie pour l'enseignement de la traduction technique", *Études traductologiques*, Minard, 1990.
- [3] Gläser, Rosemarie, "Fachsprachen und Funktionalstile", Hoffmann, L. & Kalverkämper, H. & Wiegand, H. E. (eds.) *HSK Fachsprachen – languages for specific purposes* Vol. I, de Gruyter, Berlin, 1998, σσ. 199–208.
- [4] Gotti, Maurizio, *Investigating Specialized Discourse*, Peter Lang AG, Bern, 2005.
- [5] Grin, François, "Supply and Demand as Analytical Tools in Language Policy", στο http://www.pch.gdc.ca/progs/lol/perspectives/english/explorer/page_02.html, August 2004.
- [6] Lipman, Barton L., "Language in Economics", στο <http://people.bu.edu/blipman/Papers/lang.pdf>, May 2002.
- [7] Nord, Christiane, *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*, Rodopi, Amsterdam, 1992.
- [8] Nord, Christiane, *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*, St Jerome Publishing, Manchester, UK & Northampton, MA 2001.
- [9] Parianou, Anastasia/Kelandrias, Panayotis I., "Similarities and differences between common language and specialized language (with translation examples in English, German, Greek)", *Proceedings. 1st International Conference on Specialized Translation*, Universitat Pompeu Fabra, Fundació "La Caixa", Barcelona, 2001, σσ. 94-97.
- [10] Pym, Anthony, "Innovation in Translator and Interpreter Training (ITIT), An on-line symposium 17-25 January 2000", <http://www.fut.es/~apym/symp/s-terminology.html>.
- [11] Reiss, Katharina/Vermeer, Hans, *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Niemeyer, Tübingen, 1984.
- [12] Sapir, Eduard, *Culture, Language and Personality*, University of California Press, Berkeley/Los Angeles, 1956.
- [13] Snell-Hornby, Mary, *Translation Studies. An Integrated Approach*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1995.
- [14] Stolze, Radegundis, "Vagueness in Economic Texts as a Translation Problem", *Across Languages and Cultures* 4(2), 2003, σσ. 187-203.

- [15] Κεντρωτής, Γιώργος, *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*, Δίαυλος, Αθήνα 1996.
- [16] Παριανού, Αναστασία, «Διαπολιτισμική ειδική επικοινωνία», *Επιστημονική Επετηρίδα 1999-2003*, Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ., Κέρκυρα, 2004, σσ. 299-424.
- [17] Παριανού, Αναστασία, «Διδακτική της ειδικής μετάφρασης: λειτουργική προσέγγιση και περιφερειακές γλώσσες», Λάμπρου, Ε. & Φλώρος, Γ. (επιμ.), *Σύγχρονες τάσεις στη Διδακτική της μετάφρασης στον ελληνόφωνο χώρο*, Ελληνικά Γράμματα, 2009 (υπό έκδ.).

Παναγιώτης Ι. Κελάνδριος

Επίκουρος Καθηγητής
Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας
Μέγαρο Καποδίστρια
49100 Κέρκυρα
kelandrias@dfilti.ionio.gr